

Petranka Davidova

magistrska študentka

Univerze na Primorskem,

Fakultete za management,

petrankadavidova7@gmail.com

Žiga Čepar

Univerza na Primorskem,

Fakulteta za management

ziga.cepar@fm-kp.si

Stari in mladi na trgu dela v Sloveniji

Zmanjševanje rodnosti, staranje prebivalstva in pomanjkanje delovne sile so izzivi, s katerimi se soočajo države in trgi dela razvitega sveta ter tudi drugod po svetu. Raziskave na trgu dela kažejo, da podaljševanje delovne dobe starejših pozitivno vpliva na trg dela ter na pokojninsko in javno zdravstveno blagajno. Po drugi strani pa včasih lahko slišimo tudi, da naj bi podaljševanje delovne dobe starejših negativno vplivalo na zaposlovanje mladih, saj naj bi stari odjedali delovna mesta mladim. Kot kažejo dosedanje raziskave, podaljševanje delovne dobe starejših, ki je pogojeno s staranjem prebivalstva, v resnici nima negativnega vpliva na zaposlovanje mladih. V članku kratko prikažemo, kakšno je stanje na trgu dela v Sloveniji, pojasnimo, kakšna je povezanost med mladimi in starimi na trgu dela ter s kakšnimi izzivi se soočata trg dela in gospodarstvo. Na podlagi analize dosedanjih raziskav ovrzemo tezo, da starejši jemljejo delovna mesta mladim.

Ključne besede: brezposelnost, mladi, stari, delo, trg dela, gospodarstvo

Old and Young on the Labour Market in Slovenia

Declining birth rates, aging populations and labour shortages are challenges which are facing the countries and labour markets of the developed world as well as other parts of the world. Labour market research shows that extending the working life of the elderly has a positive effect on the labour market and on pension and public health funds. On the other hand, sometimes we hear that extending the working life of the elderly supposedly has negative effects on the employment of young people, since the elderly are supposed to take jobs away from the young. Previous research shows that extending the working life of the elderly, which is a result of population ageing, actually has no negative effect on the employment of young people. In the article, we briefly present the situation in the labour market in Slovenia, explain the connection between the young and the old in the labour market, and what challenges the labour market and the economy are facing. Based on the analysis of previous research, we reject the thesis that the elderly are taking jobs away from the young.

Keywords: unemployment, young, old, work, labour market, economy

<https://doi.org/10.26493/1854-4231.19.3-10>

Brezposelnost mladih in starih

Ena izmed težav, s katerimi se vsako gospodarstvo sooča enkrat bolj drugič manj intenzivno, je tudi brezposelnost. Brezposelnost pa je problem, ki negativno vpliva tako na gospodarstvo kot tudi na ljudi, ki so brezposelni. Cilj vsakega gospodarstva je doseči višjo gospodarsko rast in prispevati k zmanjšanju stopnje brezposelnosti (Abbas 2014, 104).

Brezposelnost je močno odvisna od gospodarske aktivnosti. Dejansko lahko rast in brezposel-

nost obravnavamo kot dve strani istega kovanca: ko je gospodarska aktivnost visoka, je za proizvodnjo večje količine blaga in storitev potrebnih več ljudi. In ko je gospodarska aktivnost nizka, podjetja zmanjšujejo število zaposlenih in brezposelnost narašča. V tem smislu je brezposelnost proticiklična, kar pomeni, da narašča, ko je gospodarska rast nizka, in obratno (Oner 2010, 48).

Brezposelnost je stanje, ki se pojavi, ko oseba ni delovno aktivna, vendar aktivno išče zaposlitev, ter je na splošno največkrat prav posledica

neravnovesja med ponudbo dela in povpraševanjem na trgu dela (Svetlik 1985, 63). Neravnovesje na trgu dela se nanaša na neučinkovito razporejanje virov med ponudbo dela in povpraševanjem po delu ter se lahko pojavi kot posledica neusklajenosti na področju izobraževanja ali spretnosti, geografske ali regionalne neusklajenosti ali kot poklicna in industrijska neusklajenost (Said idr. 2021, 228). Skladno z Zakonom o urejanju trga dela je brezposelna oseba iskalec zaposlitve, ki je zmožen za delo, prijavljen na zavodu, aktivno išče zaposlitev in je pripravljen sprejeti ustrezno oz. primerno zaposlitev, ki mu jo ponudi zavod ali drug izvajalec storitve posredovanja zaposlitve (Zakon o urejanju trga dela (ZUTD) 2010). V Sloveniji največji odstotek k brezposelnosti prispevajo mladi v starosti od 15 do 29 let in stari 50 let ter več (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2021).

Mladi so po končanem izobraževanju in ob vstopu na trg dela ena izmed najranljivejših skupin. Pogosto dolgo časa ne najdejo dela, hkrati pa so prav oni tudi tista skupina delovno aktivnih, ki je najlažje in najpogostejše z delovnega mesta odpuščena. Vzroki, ki se pogosto navajajo za brezposelnost mladih, so sicer pomanjkanje delovnih izkušenj, podaljševanje delovne aktivnosti starejših, neustrezna izobrazba, gospodarska kriza, nerazvita delovna kariera ipd. Po drugi strani pa imajo mladi na trgu dela tudi prednosti, in sicer nižje stroške dela, večjo prilagodljivost, boljše izobrazbene kvalifikacije, večjo pripravljenost na učenje, so inovativnejši ter energičnejši in hitreje sprejemajo nove tehnologije (Hasluck 2012).

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) v *Strokovnih izhodiščih za leto 2022* (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2021) pravi, da je z vidika družbe hitro vključevanje mladih na trg dela pomembno predvsem zaradi izogibanja izgubi potenciala znanja in zaradi čim hitrejšega povračila investicije, ki jo je država vložila v izobraževanje posameznika, še posebej če je to izobraževanje dolgotrajno. Daljši čas izobraževanja pomeni več sredstev, ki jih država nameni za posameznikovo izobraževanje, zato je izguba potenciala mladih še toliko večja, če se po končanem šolanju mladi dolgo časa ne zaposlijo na področju svoje izobrazbe.

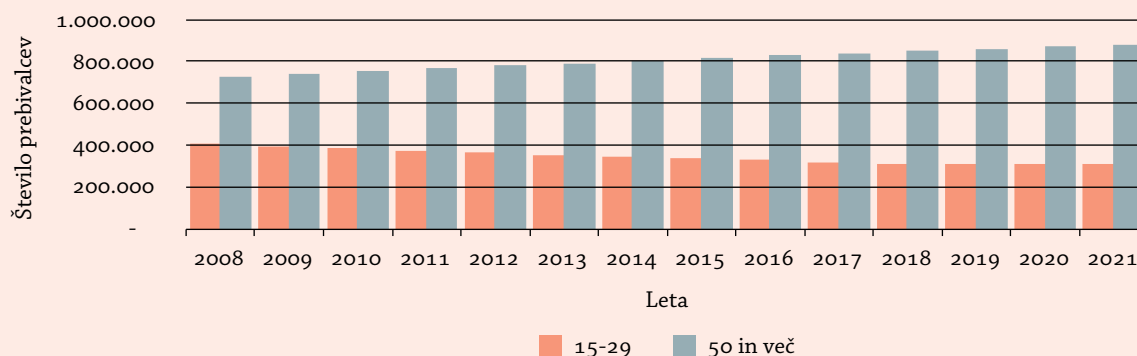
Prav starejši pa so tista starostna skupina, ki na trgu dela nastopa najdlje. V svojih dolgoletnih izkušnjah so pred drugimi pridobili številne prednosti, z leti pa tudi izgubili veliko svojih sposobnosti, kar je največkrat posledica njihovega staranja ter sprememb v družbi in podjetjih. Lahko

rečemo, da so slabosti starejših prav tisto, kar so prednosti pri mlajših, in obrnjenost. Starejši z leti izgubljajo prilagodljivost, težje se prilagajajo spremembam, njihova izobrazba je pogosto zastarela in jo je treba nadgrajevati, težko se navadijo na nove tehnologije, pogosto se njihova produktivnost, inovativnost in tudi ustvarjalnost zmanjšajo, zaradi česar se težje prilagajajo spremenjenim oblikam dela (Yashiro idr. 2020). Te pomanjkljivosti so najpogostejši razlogi, zakaj jih delodajalci težje zaposlijo. Kljub slabostim pa imajo tudi prednosti, ki veliko prispevajo k uspešnosti podjetij, in sicer akumulirane izkušnje in znanje, iznajdljivost, predanost podjetju, sposobnost reševanja problemov, odpornost in odgovornost, torej vse tisto, kar je pri mlajših manj izrazito (»Employing and Supporting Older Workers« b. l.).

Poleg tega, da stari spadajo med najranljiveše skupine na trgu dela, njihov položaj dodatno zaostruje staranje prebivalstva. Manjša rodnost prebivalstva in podaljševanje življenjske dobe prispevata k drastičnemu povečevanju deleža starejše populacije. Te razmere na trgu dela se še kar nekaj časa ne bodo izboljšale, saj je bilo v Sloveniji po drugi svetovni vojni absolutno največ rojstev v obdobju 1949–1953, te velike generacije pa so sedaj že v skupini starega prebivalstva (Lah, Svetin in Razpotnik 2013).

Strokovna izhodišča ZRSZ za leto 2022, ki se osredotočajo na zmanjševanje stopnje brezposelnosti starejših in povečanje aktivne politike zaposlovanja starejših (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2021), sicer omenjajo, da je v Sloveniji stopnja brezposelnosti starih med najnižjimi v Evropski uniji (EU). Po eni strani zato, ker ima Slovenija relativno malo starih, ki so aktivni, po drugi strani pa tudi zato, ker se v zadnjem času Slovenija sooča s precejšnjim pomanjkanjem ponudbe delovne sile. Ne glede na to, da podjetja nočejo zaposlovati starih ljudi, zaradi pomanjkanja delovne sile nimajo veliko izbire. Mednarodna priporočila so zaradi trenutnega stanja na trgu dela namenjena prav starejšim, ki so na trgu dela. Prizadevajo si za uvedbo aktivne politike zaposlovanja starejših ter za dvig upokojitvene starosti, da bi starejši delavci na trgu dela lahko ostali aktivni daljši čas. Prizadevajo si tudi za dvig vseživljenjskega učenja, da bi se lahko delavci lažje nenehno prilagajali trendom in potrebam trga dela (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2021).

Za potrebe naše raziskave smo kot mlade definirali tiste, ki so stari od 15 do 29 let, kot stare pa tiste, ki so stari 50 let in več, podobno kot to

Slika 1 Stari in mladi prebivalci v Sloveniji, 2008–2021 (Statistični urad Republike Slovenije b. l.b)

definira ZRSZ. Mednarodne primerjave kot mlade pogosto opredeljujejo osebe, stare med 15 in 24 let (Žorž in Hadalin 2018), kot stare pa osebe, stare 55 let in več (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016). V Sloveniji in tudi nekaterih drugih državah je pojmovanje mladih in starih nekoliko razširjeno. Slednje je rezultat tega, da mladi zaradi podaljšanega izobraževanja vstopijo na trg dela pozneje, stari pa z njega odhajajo prej zaradi relativno zgodnjega upokojevanja. Po podatkih ZRSZ za avgust leta 2023 je registrirana brezposelnost znašala 47.383, od tega je bilo 17,9 % mladih med 15 in 29 let ter 39,3 % starih 50 let in več (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje b. l.b).

Usmerjenost v reševanje problematike staranja prebivalstva in zaposlovanja starejših med nekaterimi mladimi vzbuja zaskrbljenost. Menijo, da podaljševanje delovne dobe starejših prispeva k temu, da sami težje najdejo zaposlitev. Obstaja kar nekaj raziskav na temo povezanosti med brezposelnostjo mladih ter delovno aktivnostjo starih in v tem članku bomo prikazali naše ugotovitve, ki izhajajo predvsem iz pregleda dosedanjih raziskav te povezanosti. V naslednjem poglavju najprej prikazujemo nekatere osnovne podatke o položaju mladih in starih na trgu dela med letoma 2008 ter 2021, nato pa sledi predstavitev raziskave povezanosti med delovno aktivnostjo starih in brezposelnostjo mladih. Raziskava je bila izvedena v okviru diplomske naloge soavtorice članka.

Nekaj statističnih podatkov, Slovenija, 2008–2021

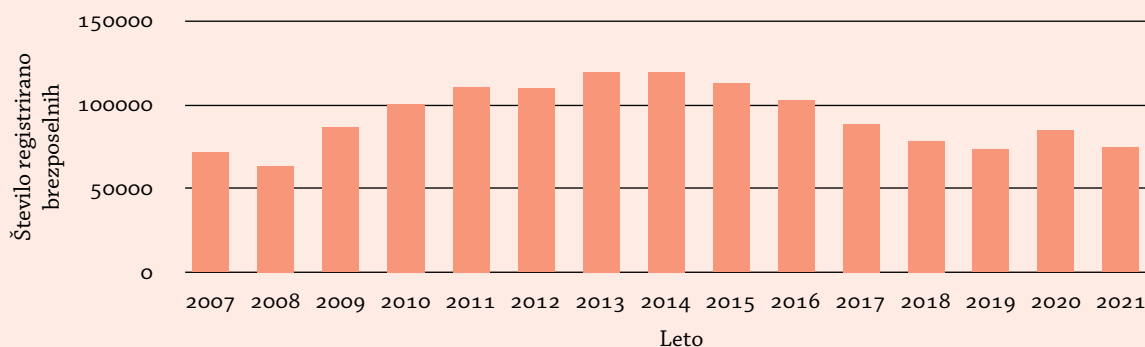
Kakšne bodo razmere na trgu dela, je v veliki meri odvisno od gospodarske aktivnosti v državi (Svetlik 1985). V letu 2022 je gospodarstvo v Sloveniji beležilo pozitivno rast, krepile so se vse

gospodarske dejavnosti, še posebej pa tiste, ki jih je epidemija prizadela v letih 2020 in 2021. Manjši pa je gospodarski napredek Slovenije v daljšem časovnem obdobju, zato ostaja še precej oddaljena od cilja strategije razvoja Slovenije za leto 2030 (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2022).

Napoved Urada za makroekonomske analize in razvoj za leto 2022 je predvidevala, da se bo povprečno število brezposelnih s 74,3 tisoč v septembru 2021 znižalo na 67,8 tisoč v septembru naslednje leto ter na 65,0 tisoč brezposelnih v istem mesecu leta 2023 (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2022), kar se je večinoma uresničilo.

Tudi v nadaljnjih letih se napovedujeta pozitivna gospodarska rast in nadaljnje zmanjševanje registrirane brezposelnosti (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2021). Pričakovane pa so tudi demografsko pogojene težave na trgu dela, ki se dejansko že kažejo. V prihodnjih letih se pričakuje vse manjše število mladih, ki vstopajo na trg dela, in vse več starejših, ki se bližajo upokojitveni starosti. To pa je posledica nizke rodnosti in podaljševanja življenjske dobe. Slika 1 prikazuje mlado in staro prebivalstvo. Mladi so, kot že omenjeno za potrebe analize trga dela, prebivalci v starostnem razredu 15–29 let, stari prebivalci pa tisti, ki so stari 50 let ali več. Iz slike 1 lahko pri slovenskem prebivalstvu za obdobje od 2008 do 2021 razberemo stalno upadanje števila delovno sposobnih mladih in naraščanje števila starih. Delovno sposobno mlado prebivalstvo se je od leta 2008 do 2021 zmanjšalo za 93.789, staro prebivalstvo pa se je v istem obdobju povečalo za 154.149 oseb. Vse to pa neugodno vpliva tudi na trg dela.

Zmanjševanje števila mladih, ki lahko vstopijo ali pa so že na trgu dela, in povečevanje števila starejših ljudi, ki so pred upokojitvijo ali so

Slika 1 Registrirana brezposelnost v Sloveniji, 2007–2021 (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje b. l.c)

v pokoju, pomeni staranje delovne sile ter zmanjševanje njene ponudbe. Posledično se podjetniki soočajo s težavo, da ne morejo zagotoviti delovne sile za prosta delovna mesta oz. za potrebe, ki jih imajo v podjetju. Zato bo treba po priporočilih OECD in Evropske komisije povečati zaposljivost nizko usposobljenih in starejših delavcev z izboljšanjem ustreznosti izobraževanja ter usposabljanja za potrebe trga dela in z ukrepi vseživljenjskega učenja ter aktivacijskimi ukrepi, vključno z izboljšanjem digitalne pismenosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2020, 5).

Gibanje registrirane brezposelnosti po letih je prikazano na sliki 2 in vidimo, da se ta od leta 2014 dalje večinoma znižuje. Podatki potrjujejo, da se brezposelnost v času upadanja gospodarske aktivnosti povečuje ter, obratno, da se v času krepitve gospodarske aktivnosti zmanjšuje. Na sliki 2 je razvidno, da se po letu 2008 z gospodarsko krizo brezposelnost drastično povečuje in tudi v letu 2020 se je zaradi epidemije covida-19 povečala. Registrirana brezposelnost je v letu 2020 znašala 85.003 oseb, v letu 2021 pa 74.316, kar pomeni, da se je leta 2021 v primerjavi z letom 2020 zmanjšala za 1,1 %.

Na slovenskem trgu dela je v letu 2021 stopnja delovne aktivnosti mladih znašala 45,9 %, stopnja delovne aktivnosti starejših pa je bila 64,4 %. Odstotek starih aktivnih prebivalcev, ki so podaljšali svojo delovno aktivnost, je znašal 4,2 % (Statistični urad Republike Slovenije b. l.a). Le 22,7 % delovno aktivnih v letu 2021 je predstavljala manj aktivna mlada delovna sila.

Slika 3 prikazuje gibanje registrirane brezposelnosti med starimi in mladimi na trgu dela v obdobju 2008–2021. Podatki se nanašajo na december posameznega leta. Ko primerjamo mlade in stare, lahko opazimo, da je število registriranih

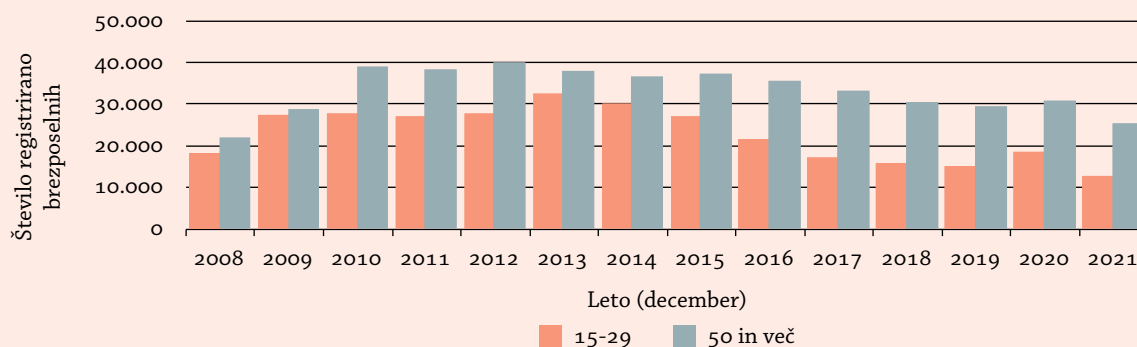
brezposelnih precej višje med starejšimi kot pa med mladimi, saj je tudi absolutno število starih prebivalcev večje. Res pa je tudi, da staro delovno silo obdobje gospodarske krize prizadene bolj kot mlado. Registrirana brezposelnost starejših v letu 2021 znaša 25.371 oseb, v letu 2012 pa 40.159; slednje je leto, v katerem je registrirana brezposelnost starejših v časovnem okviru 2008–2021 najvišja. Registrirana brezposelnost mladih v letu 2021 znaša 12.749 oseb, v letu 2013 pa 32.523; slednje je leto, v katerem je registrirana brezposelnost mladih v časovnem okviru 2008–2021 najvišja. Opazimo lahko, da se v obdobju od leta 2012/2013 pa do leta 2021 brezposelnost konstantno znižuje; brezposelnost mladih se je znižala za 60,80 %, brezposelnost starih pa le za 36,82 %. To nakazuje, da se v obdobju gospodarske rasti zaposlovanje mladih povečuje relativno dosti intenzivneje kot pa zaposlovanje starejših.

Pripomba 1

Od leta 2014 dalje se je v Sloveniji zniževala tudi stopnja registrirane brezposelnosti (odstotni delež števila registrirano brezposelnih med vsemi aktivnimi prebivalci), z izjemo manjšega dviga v obdobju krize covida-19, ter je avgusta 2023 znašala le 4,8 %, kar je rekordno nizka raven. Med mladimi je znašala 6,1 %, med starimi 5,9, med moškimi 4,3 in med ženskami 5,5 %. Stopnja dolgotrajne registrirane brezposelnosti je bila 2,2 % (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje b. l.d).

Pripomba 2

Za primerjavo stopnje brezposelnosti med EU in Slovenijo navajamo t. i. anketne stopnje brezposelnosti, ki temeljijo na anketi o delovni sili in so tako zaradi enotne metodologije primerljive med različnimi državami. Stopnja brezposelnosti v letu 2022 je med mladimi znašala 8,2 % v Sloveniji

Slika 3: Registrirana brezposelnost med starimi in mladimi na trgu dela, 2008–2021 (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje b. l.c)

ter 11,3 % v EU. Med starimi – po metodologiji Eurostata so to stari 55 let in več – pa je v Sloveniji stopnja brezposelnosti znašala 4,6 % ter 3,9 % v EU (Eurostat b. l.). Vidimo, da je bila stopnja brezposelnosti med mladimi v Sloveniji nižja kot v EU, medtem ko je stopnja brezposelnosti starih v Sloveniji nekoliko višja kot v EU.

Ali večja delovna aktivnost starejših vpliva na večjo brezposelnost mladih?

Problem starajoče se družbe ter brezposelnosti mladih in starih sta dve izmed najpogostejših tem razprav o trgu dela. Tako mlada kakor tudi stara delovna sila spadata med najranljivejše skupine na trgu dela, nanje pa vplivajo številne spremembe, ki se dogajajo v družbi in ki od posameznika na trgu dela zahtevajo veliko odgovornost, hitro odzivnost in prilagodljivost (Andragoški center Republike Slovenije 2021).

Kako se delodajalci obnašajo pri zaposlovanju in ohranjanju svojih zaposlenih, je odvisno tudi od starosti in statusa slednjih. Mlajši zaposleni, običajno tisti, ki so se zaposlili najbolj nedavno, bodo verjetneje odpuščeni kot pa starejši zaposleni, ki so v delovnem razmerju dlje časa in imajo več delovnih izkušenj ter tudi varnejšo zaposlitev. Starejši pa se po izgubi zaposlitve po drugi strani težje ponovno vključujejo na trg dela kot mlajši brezposelni. Raziskave kažejo, da ko starejši delavci izgubijo službo in se trajanje njihove brezposelnosti podaljšuje, se njihove možnosti, da najdejo delo, vse bolj in bolj zmanjšujejo (Axelrad, Malul in Luski 2018).

Patricia Buckley (2015) trdi, da bo brezposelnost mladih, če jih ta spremlja dlje časa v njihovi aktivni dobi, zelo negativno vplivala na njihove prejemke pri upokojitvi. Brezposelnost mladih dodatno upočasnuje tudi polnjenje pokojninske in zdravstvene blagajne. Prav tako pa so mladi

tisti, ki so v primerjavi s starimi bolj osredotočeni na varčevanje v zasebnih pokojninskih skladih, kar ob manjši stopnji zaposlenosti mladih povzroča dodatne težave.

Problem staranja prebivalstva je, kot že omenjeno, posledica upadanja rodnosti ter izboljšanja zdravja in dolgoživosti (National Institute on Aging 2007). Leta 2008 je bila povprečna pričakovana življenjska doba ob rojstvu 75 let za moške in 82 za ženske, leta 2050 pa naj bi bila 82 let za moške in 88 let za ženske (Kidrič 2008, 28). Zaradi tega v družbi vse bolj in bolj prevladuje starejša populacija, kar pa se odraža tudi na trgu dela. Številne države se zavedajo težav, s katerimi se bodo vse bolj in bolj soočale na trgu dela, zato so odpravile obvezno upokojeitev po dopolnjenih ustreznih letih starosti, da bi staro delovno silo lahko aktivirale za potrebe trga dela (Bischoff, Franke in Wanka 2021).

Ob ukinitvi obvezne upokojitve in ob uvajanju možnosti podaljšanja delovne aktivnosti starejših se veliko mladih boji, da podaljšana vključenost starih na trg dela zanje pomeni manj prostih delovnih mest. Vendar dosedanje raziskave, ki jih povzemamo v nadaljevanju, te teze ne potrjujejo.

Včasih lahko slišimo, da bo višja učinkovita upokojitvena starost, ki se šteje kot potrebna za vzdržno financiranje javnih pokojnin, povzročila večjo brezposelnost mladih. Vendar za to trditev ni empiričnih dokazov. Nasprotno, dvig dejanske upokojitvene starosti in politike za spodbujanje zaposlovanja starejših delavcev bodo verjetno podprli tako zaposlovanje starejših kakor tudi mlajših delavcev (Böheim in Nice 2019, 1).

Višja stopnja zaposlenosti starejših ne povzroča nižje stopnje zaposlenosti mlajših pa tudi ne niža njihovih delovnih ur in plač. Namesto tega je vpliv povečane zaposlenosti starejših na zaposlovanje mladih delavcev v resnici pozitiven.

Ni mogoče najti dokazov, da bi starejši delavci s trga dela izrinjali mlajše delavce (Jin 2017, 20; Sedensky b. l.). Večinoma se zaposlovanje mladih giblje v isti smeri kot zaposlovanje starejših (slika 2 in slika 3), kar kaže, da se mlajši in starejši delavci na trgu dela dopolnjujejo, ne pa izključujejo. Delodajalci pa so dejansko celo bolj naklonjeni zaposlovanju mlade delovne sile kot starejše, saj starejši pogosteje vzamejo bolniško odsotnost, so večji strošek za podjetje in do neke mere zmanjšujejo konkurenčnost podjetja (Backaitis 2023).

Nekatere interesne skupine populistično trdijo, da hitrejša upokojevanje starih pomeni več možnosti za zaposlitev mladih. To se morda lahko zgodi, če so starejši in mlajši delavci nadomestki. Današnje aktivne politike zaposlovanja pa so usmerjene v povečevanje zaposlenosti starejših z namenom, da bi se zoperstavili gospodarskim posledicam staranja prebivalstva. Spodbujanje poznejše upokojitve zato nima negativnih vplivov na zaposlovanje mladih, ampak prej nasprotno (Kalwij, Kapteyn in Vos 2010, 341).

Alyssa F. Jasmin in Amanina A. Rahman (2021) trdita, da naj bi staranje prebivalstva po vsem svetu in zmanjšan delež aktivnega prebivalstva na trgu dela negativno vplivala na rast BDP držav v prihodnjih desetletjih. Povečevanje deleža starejšega prebivalstva, ki se upokojuje, povzroča praznjenje pokojninskih skladov. Podaljševanje delovne dobe starejših in zaposlovanje starejših pa pozitivno vplivata na blaginjo starejših, na gospodarsko aktivnost ter družbo kot celoto.

Ključne ugotovitve ter predlogi za dvig zaposlenosti mladih in starih

Brezposelnost je problem, s katerim se sooča vsako gospodarstvo. Ko gospodarska aktivnost raste, se brezposelnost zmanjšuje, in obratno, ko gospodarska aktivnost upada, se brezposelnost povečuje. Med starostnimi skupinami na trgu dela sta najranljivejši mlada in stara delovna sila. Ko je gospodarstvo v krizi, ti izgubijo delo med prvimi, še posebej mladi, stari pa so tisti, ki delo še posebej težko ponovno najdejo. Vzroki za brezposelnost mladih in starih se v nekaterih primerih nekoliko razlikujejo. Mladi so pogosto brezposelni, ker nimajo dovolj delovnih izkušenj na trgu dela, razlogi za brezposelnost starih pa so povezani z zmanjšano produktivnostjo, s težjim prilagajanjem, težavami pri upravljanju tehnologije in z digitalizacijo. Posledice, ki jih imajo zaradi brezposelnosti tako mladi kakor tudi stari, pa so ekonomske,

socialne in psihološke. Ne glede na to, da so mladi in stari na trgu dela med manj zaželenimi skupinami, pa imajo vendarle tudi številne prednosti, ki jih nudijo podjetjem. Za mlade je značilno, da so polni svežega znanja in relativno prilagodljivi, starejši ljudje pa posedujejo bogastvo izkušenj in podjetju naklonjenih vrednot.

Pripomba 3

Za izboljšanje položaja teh dveh ranljivih skupin brezposelnih na trgu dela Slovenija s pomočjo Evropske unije izvaja kar nekaj aktivnih politik zaposlovanja ter ukrepov. Eden izmed programov, ki v Sloveniji poteka že dlje časa in je namenjen mladim, je Jamstvo za mlade. Država s sprejetjem ukrepov Jamstva za mlade sledi cilju, da se mladim v štirih mesecih od prijave v evidenco brezposelnih omogoči zaposlitev, nadaljnje izobraževanje, vajeništvo, pripravništvo oz. usposabljanje na delovnem mestu ali vključitev v druga usposabljanja (Urad Republike Slovenije za mladino b. l.). Program Jamstvo za mlade omogoča nemoten prehod med izobraževanjem in zaposlitvijo, podpira vključevanje na trg dela in mladim zagotavlja, da nihče od njih ne bo zapostavljen. Prav tako država finančno podpira delodajalce, ki za nedoločen čas zaposlujejo mlade do 29. leta (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje b. l.a). V povezavi s starejšimi je država sprejela ukrepe, s katerimi je starejšim delavcem, ki so upravičeni do pokojnine, a se odločijo za podaljšanje delovne dobe, ponudila možnost prejemanja 40 % pokojnine v času trajanja delovnega razmerja (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije b. l.). To pa je le del ukrepov, ki jih Slovenija izvaja za mlade in stare prebivalce z namenom povečevanja ter podaljševanja njihove delovne aktivnosti.

Na podlagi pregleda nekaterih osnovnih statističnih podatkov trga dela v obdobju 2008–2021 ter na podlagi pregleda dosedanjih raziskav lahko ugotovimo sledeče.

Slovenija v vsej svoji zgodovini še nikoli ni imela nižje stopnje brezposelnosti, kot jo ima v zadnjih letih. Deloma je to posledica večjega povpraševanja po delu, ki je pogojeno z okrepljeno gospodarsko aktivnostjo, deloma pa tudi posledica zmanjševanja ponudbe, ki pa je pogojena z demografskimi procesi ter nekaterimi spremembami v družbi. V zadnjih desetletjih smo ne samo v Sloveniji, ampak tudi širše v Evropi pričali izredno nizki stopnji rodnosti prebivalstva, kar prispeva k manjšemu številu mlade populacije. Po drugi strani pa se življenjska doba prebivalstva

povečuje. Vse to prispeva k staranju prebivalstva, v katerem je vse manj mladih in vse več starih prebivalcev ter tudi vse manj mladih in vse več starih delovno sposobnih. Poleg tega se vrednote mladih v zadnjih desetletjih spreminjajo tako, da mladi ostajajo v izobraževanju dlje časa in pridobivajo vse višjo formalno izobrazbo, posledično pa se na trg dela vključujejo kasneje. Zaradi tega imajo manj delovnih izkušenj, zaposlovanje pa je s tem dodatno upočasnjeno.

Ključna rešitev za obstoječe pomanjkanje mladih na trgu dela je po eni strani njihovo še aktivnejše vključevanje v delovno aktivnost ter po drugi strani njihovo nadomeščanje s starimi, ki naj delovno aktivni ostanejo dlje časa. Porušena starostna struktura prebivalstva namreč nima negativnih posledic samo za pokojninski in zdravstveni sistem ter gospodarsko aktivnost, ampak tudi za mnoga druga področja v družbi.

Populistično tezo, da starejši s podaljševanjem svoje delovne aktivnosti mladim jemljejo delovna mesta, lahko v celoti zavrnilimo. Statistični podatki kažejo na to, da se ob povečevanju zaposlenosti starih večinoma povečuje tudi zaposlenost mladih, kar pomeni, da med zaposlenostjo enih in drugih ni izključevanja. Dosedanje raziskave prav tako dokazujejo, da večja in dolgotrajnejša delovna aktivnost starih ustvarja pogoje, v katerih je več priložnosti za delo tudi za mlade.

Brezposelni stari in mladi potrebujejo še več pomoči pri odpravljanju vsak svojih pomanjkljivosti, da se bodo lahko lažje pridružili delovno aktivni delovni populaciji in da jih bodo lahko podjetja lažje zaposlila. Pomoč brezposelnim s strani države pomeni spodbujanje njihovega izobraževanja, prekvalificiranja, usposabljanja in reševanja tudi njihovih drugih problemov. Pomoč delodajalcem pa zajema različne načine motiviranja podjetij, da skozi zagotavljanje finančnih spodbud ter olajšav pri plačevanju davkov in prispevkov zaposlujejo več mladih in starih.

Podaljševanje delovne dobe starih ter motiviranje mladih za zgodnejše in lažje vključevanje na trg dela še ne pomeni, da bodo v prihodnosti rešeni vsi problemi na trgu dela ter problemi vzdržnosti pokojninskega in zdravstvenega sistema. Do kakšne mere lahko tehnologija in digitalizacija nadomestita pomanjkanje delovne sile na trgu dela, je npr. le eno izmed zanimivih in aktualnih vprašanj, ki zagotovo predstavljajo izziv za nadaljnje raziskovanje obravnavanega področja.

Literatura

- Abbas, S. 2014. »Long Term Effect of Economic Growth on Unemployment Level: In Case of Pakistan.« *Journal of Economics and Sustainable Development* 5 (11): 103–107.
- Andragoški center Republike Slovenije. 2021. »V najnovejši številki VKO novičnika med drugim izpostavljajo širši vidik vseživljenjske karijerne orientacije.« 6. avgust. <https://www.acs.si/aktualno/novice/v-najnovejsi-stevilki-vko-novicnika-med-drugim-izpostavljajo-sirsi-vidik-vsezivljenjske-karijerne-orientacije/>.
- Axelrad, H., M. Malul in I. Luski. 2018. »Unemployment among Younger and Older Individuals: Does Conventional Data about Unemployment Tell Us the Whole Story?« *Labour Market Research* 52 (3): 3.
- Backaitis, V. 2023. »Worker Shortage? Tell That to the 'Older Workers'« reworked, 5. januar. <https://www.reworked.co/talent-management/worker-shortage-tell-that-to-the-older-workers/#:~:text=Because%20those%20costs%20tend%20to,reluctant%20to%20rehire%20older%20workers.>
- Bischoff, L., A. A. Franke in A. Wanka. 2021. »Resonant Retiring? Experiences of Resonance in the Transition to Retirement.« *Frontiers in Sociology* 6:723359.
- Böheim, B., in T. Nice. 2019. »The Effect of Early Retirement Schemes on Youth Employment.« *IZA World of Labour* 70. <https://doi.org/10.15185/izawol.70.v2>.
- Buckley, P. 2015. *An Unbalanced Age: Effects of Youth Unemployment on an Aging Society*. Issues by the Numbers. Deloitte University Press.
- »Employing and Supporting Older Workers.« B. I. nibusinessinfor.co.uk. <https://www.nibusinessinfo.co.uk/content/ageing-workforce-challenges-staff-and-employers>.
- Eurostat. B. I. »Unemployment by Sex and Age – Annual Data.« https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/une_rt_a__custom_8335407/default/table?lang=en.
- Hasluck, C. 2012. *Why Businesses Should Recruit Young People: Briefing Paper*. London: UKCESUK.
- Jasmin, A. F., in A. A. Rahman. 2021. »Does Elderly Employment Reduce Job Opportunities for Youth?« Research & Policy Briefs From the World Bank Malaysia Hub št. 48, World Bank, Washington, DC.
- Jin, J. 2017. »Do Elderly Workers Crowd out Younger Workers in the United States?« Union College.
- Kalwij, A., A. Kapteyn in K. D. Vos. 2010. »Retirement of Older Workers and Employment of the Young.« *De Economist* 158 (4): 341–359.
- Kidrič, D. 2008. »Staranje prebivalstva: odgovor(nost) i države, podjetij in posameznikov.« V *Staranje prebivalstva: izziv in odgovornost države, podjetij in posameznikov*, uredila V. Razpotnik, 28–35. Ljubljana: Kapitalska družba.

- Lah, L., I. Svetin in B. Razpotnik. 2013. *Starejši na trgu dela*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2016. *Starejši in trg dela v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2020. *Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanje za obdobje 2021–2022*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
- National Institute on Aging. 2007. *Why Population Aging Matters*. Bethesda, MD: National Institute on Aging.
- Oner, Ceyda. 2010. »What Constitutes Unemployment?« *Finance and Development* 47 (3): 48–49.
- Said, R., S. Jamaludin, N. W. Ismail in N. M. Nor. 2021. »Measuring Mismatch Unemployment in the Malaysia Labour Market.« *Economic Policy in Emerging Economies* 14 (3): 227–247.
- Sedensky, M. B. I. »Are Older Workers Taking Jobs from Young?« *USA Today*. <https://www.usatoday.com/story/money/business/2014/01/04/will-surge-of-older-workers-take-jobs-from-young/4305187/>.
- Statistični urad Republike Slovenije. B. I.a. »Delovno sposobni glede na aktivnost in mere aktivnosti po starostnih skupinah, spolu in kohezijskih regijah, Slovenija, letno.« SiStat. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/0762103S.px/>.
- Statistični urad Republike Slovenije. B. I.b. »Prebivalstvo po spolu in po starosti, občine in naselja, Slovenija, letno.« SiStat. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05C5003S.px>.
- Svetlik, Ivan. 1985. *Brezposelnost in zaposlovanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2022. *Poročilo o razvoju 2022*. Uredil R. Kmet Zupančič. Ljubljana: UMAR.
- Urad Republike Slovenije za mladino. B. I. »Kaj je jamstvo za mlade?« <https://www.mlad.si/informacije/jamstvo-za-mlade/>.
- Zakon o urejanju trga dela (ZUTD). 2010. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 80. <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2010-01-4304>.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2021. *Strokovna izhodišča za leto 2022*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. B. I.a. »Hitrejši vstop mladih na trg dela.« <https://www.ess.gov.si/delodajalci/financne-spodbude/predstavitev-spodbud-za-zaposlitev/hitrejsi-vstop-mladih-na-trg-dela/>.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. B. I.b. »Trg dela v številkah.« <https://www.ess.gov.si/partnerji/trg-dela/trg-dela-v-stevilkah>.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. B. I.c. »Trg dela v številkah: registrirana brezposelnost.« <https://www.ess.gov.si/partnerji/trg-dela/trg-dela-v-stevilkah/registrirana-brezposelnost/>.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. B. I.d. »Trg dela v številkah: stopnja registrirane brezposelnosti.« <https://www.ess.gov.si/partnerji/trg-dela/trg-dela-v-stevilkah/>.
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. B. I. »Starostna pokojnina.« <https://www.zpiz.si/cms/content2019/starostna-pokojnina>.
- Žorž, A., in Š. Hadalin. 2018. »Poročilo analize staja na trgu dela: zaposlovanje mladih ter upravljanje z mlajšimi zaposlenimi v Sloveniji in tujini.«
- Yashiro, N., T. Kyrrä, H. Hwang in J. Tuomala. 2020. »Technology, Labour Market Institutions and Early Retirement: Evidence from Finland.« IZA Discussion Paper št. 13990, IZA Institute of Labor Economics, Bonn.